

En rapport om vinster, framgångsfaktorer och utvecklingsbehov, baserad på intervjuer med rektorer och lärare som deltar i Universitets- och högskolerådets internationella program Athena, Atlas och Den globala skolan

Gymnasieskolors erfarenheter av internationella samarbeten med låg- och medelinkomstländer

Universitets- och
högskolerådet

www.uhr.se

Gymnasieskolors erfarenheter av internationella samarbeten med låg- och medelinkomstländer

En rapport om vinster, framgångsfaktorer och utvecklingsbehov,
baserad på intervjuer med rektorer och lärare som deltar
i Universitets- och högskolerådets internationella program
Athena, Atlas och Den globala skolan

Universitets- och
högskolerådet

**Gymnasieskolors erfarenheter av internationella samarbeten
med låg- och medelinkomstländer**

En rapport om vinster, framgångsfaktorer och utvecklingsbehov, baserad på intervjuer med rektorer och lärare som deltar i Universitets- och högskolerådets internationella program Athena, Atlas och Den globala skolan

Universitets- och högskolerådet, september 2016
Text: Ingrid Gustafsson, Carina Hellgren, Peter Barck-Holst
Avdelningen för analys, främjande och tillträdesfrågor
Grafisk form: Alexander Florencio • Foto: Eva Dalin

ISBN 978-91-7561-035-1

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se.

Innehåll

Sammanfattning	5
UHR:s programverksamhet ger möjligheter för gymnasieskolor att delta i internationella samarbeten	8
UHR administrerar program för gymnasieskolor	8
Rektorernas erfarenheter	11
Rektorer ökar delvis sin erfarenhet av internationella miljöer, men i vilken utsträckning de deltar varierar	11
En majoritet av rektorerna känner till flera typer av pedagogiska verktyg för att använda nya globala kunskaper	11
Rektorer etablerar inte internationella kontakter i hög utsträckning	12
Rektorer ser vinster med att arbeta med globala frågor, som pedagogiska och ämnesövergripande samarbeten	13
Skolor stärker inte sitt deltagande i befintliga internationella nätverk, utan etablerar tillfälliga kontaktnät runt projekt	14
Globala frågor och kunskaper syns i varierande grad i skolornas verksamhetsplaner, men majoriteten har medel för internationalisering avsatta i sin budget	14
Skolor har incitament för personal att delta i internationella utbyten, men avsätter inte alltid tillräckligt med tid i lärarnas tjänster för arbetet	16
Lärarnas erfarenheter	18
Lärare får ökade erfarenheter av internationella miljöer, men det sker på olika sätt	18
Lärare får ökad kunskap om globala frågor	18
Lärare får kännedom om flera olika verktyg för att använda sina nya globala kunskaper	19
Lärare etablerar nya internationella kontakter och tar även tillvara på redan etablerade kontakter	20
Lärare får globalt perspektiv på sitt ämnesområde	20
Lärare får fördjupad kunskap inom sitt ämnesområde i varierande grad	21
Lärarnas intresse av att arbeta med globala frågor	22
Lärare får förmåga/kompetens att arbeta med globala frågor	23
Lärare använder sin globala kunskap/erfarenhet i klassrummet	23
Lärare tar fram strukturer/metoder för att använda elevers internationella erfarenheter och produkter	25
Lärare sprider globala kunskaper och metoder utanför ordinarie undervisning	26
Lärare utvecklar nya arbetsformer och studiematerial med global inriktning	26
Rektorernas och lärarnas erfarenheter av hur elever påverkas av att delta i internationella samarbeten	29
Elever beskrivs få ökad erfarenhet av internationella miljöer genom att uppleva ett annat lands vardag	29
Elever beskrivs få delvis olika typer av kunskap om globala frågor beroende på deras gymnasieprogram	30
Elever beskrivs få verktyg för att använda sina nya globala kunskaper	31
Elever beskrivs etablera internationella kontakter	31
Elever beskrivs få globalt perspektiv inom sitt ämne	32
Elever beskrivs få fördjupad kunskap inom sitt ämnesområde	32

Elever beskrivs öka sitt intresse för att verka i globala sammanhang	33
Elever beskrivs få ökad förmåga/kompetens att verka i globala sammanhang	33
Diskussion om identifierade vinster, framgångsfaktorer och utvecklingsbehov	34
Rektorer har en viktig roll för det strategiska i internationaliseringsarbetet	34
Skolor vinner på att arbeta systematiskt och koppla internationalisering tydligt till kunskapsmål	35
En internationell koordinator kan bidra till att utveckla internationaliseringsarbete	36
Att personal arbetar oavlönat riskerar att påverka kvaliteten och spridningen av projektresultat	36
Oerfarna skolor kan ha en annan nytta, och behov av, UHR:s internationella program än erfarna	36
Lärare med mindre erfarenhet beskriver delvis andra resultat än lärare som deltagit i många utbyten	37
Beroende på ämne varierar lärarnas kompetensutveckling	37
Beskrivningen av elevernas upplevelser är samstämmig mellan lärare och rektorer, men varierar med program	38
Fördomar på en mängd plan kan minska, och elevers identitetsprocesser påverkas positivt	38
Referenser	40
Bilaga 1: Vad andra svenska rapporter har kommit fram till	41
Referenser	42
Bilaga 2: Intervjuguide	43
Intervjufrågor	43

Sammanfattning

Rapporten baseras på intervjuer med rektorer och lärare från ett urval av de gymnasieskolor som deltar i, eller nyligen har avslutat sitt deltagande i, Universitets- och högskolerådets internationella program *Atlas*, *Athena* och *Den globala resan*, som möjliggör samarbete med låg- och medelinkomstländer.

Vinster som rektorer beskriver är att de delvis ökar sin erfarenhet av internationella miljöer och känner till flera typer av pedagogiska verktyg för nya globala kunskaper, men ett utvecklingsbehov är att rektorer inte verkar etablera internationella kontakter i någon högre utsträckning. Rektorer ser vinster med att arbeta med globala frågor, men skolorna i sig verkar inte stärka sitt deltagande i internationella nätverk, utöver den kontakt som etablerats med samarbetskolan. Globala kunskaper syns i varierande grad i skolornas verksamhetsplaner, men majoriteten har medel avsatta i sin budget för internationalisering. Skolorna beskriver att de har incitament för personalen att delta i internationella program, men avsätter inte alltid tillräcklig tid i lärarnas tjänster, vilket i dessa fall är ett klart utvecklingsbehov.

Vinster lärare beskriver är att de får ökade erfarenheter av internationella miljöer på olika sätt, får ökad kunskap om globala frågor, får kännedom om verktyg för att använda nya globala kunskaper, etablerar nya internationella kontakter, får globala perspektiv på sitt ämnesområde, fördjupad ämneskunskap i varierande grad, ett intresse att arbeta med globala frågor och får förmåga att arbeta med globala frågor. Andra vinster som beskrivs är att lärare använder sin globala kompetens i klassrummet, tar fram strukturer/metoder för att använda elevers erfarenheter och produkter, sprider globala kunskaper och metoder utanför ordinarie undervisning och utvecklar nya arbetsformer och studiematerial med global inriktning.

Vinster för elever som lärarna och rektorerna beskriver är att elever får ökad erfarenhet av internationella miljöer, får olika typer av kunskap om globala miljöer, får verktyg för att använda globala kunskaper, får internationella kontakter, får globala ämnesperspektiv och får fördjupad kunskap inom sitt ämnesområde, utvecklar intresse för att verka i globala sammanhang och får ökad förmåga och kompetens att verka i globala sammanhang. Ett generellt intryck är att inriktningen på det gymnasieprogram eleverna går på påverkar vad de får ut av att delta i internationella program. Men för att få elevernas perspektiv fullt ut skulle de behöva intervjuas direkt.

Internationella samarbeten kan vinna på att rektorer tar en mer aktiv roll

Intervjuerna antyder att om rektorer aktivt deltar i arbetet är det en framgångsfaktor för internationella samarbeten. Det är därför viktigt att beakta rektorerens roll i planering och genomförande av aktiviteter. Beroende på hur och i vilken grad rektorer deltar kan de få ökade erfarenheter av internationella miljöer, etablera fler internationella kontakter, skolor kan få större

möjlighet att stärka sitt deltagande i internationella nätverk, globala frågor och kunskaper kan synas mer i budget och verksamhetsplaner, samt incitament för personal att delta öka. Genom att rektorer deltar i någon fas i arbetet förankras internationalisering lättare i hela organisationen och projektens status höjs, även gentemot samarbetsländerna.

Tillräckliga resurser i tid bör avsättas i lärares tjänster

Skolors internationaliseringsarbete kan påverkas negativt om lärare inte får tillräcklig tid avsatt i sin tjänst för projektarbetets alla faser. Både lärare och rektorer beskriver återkommande att delar av internationaliseringsarbetet utförs ideellt av lärarna på deras fritid. Det är därför viktigt att samtliga projektdeltagare får tillräcklig tid avsatt i sina tjänster för att genomföra projektet, samt att vikarier tillsätts under utbytet för att inte arbete ska samlas på hög. En "eldsjälseffekt" uppstår annars lätt, där enstaka lärare delvis ideellt driver projekt som inte blir en del av hela organisationens verksamhet vilket kan leda till att internationaliseringsarbetet inte får egen bärkraft, och kan försvåra kollegialt lärande.

Verksamhetsplaner bör beskriva hur kunskapsmål konkret kan uppnås via internationalisering

Resultaten tyder på att om skolor inte arbetar systematiskt med internationalisering kan kopplingen till skolornas lärandemål bli otydlig för organisationen. Internationalisering kan därför nedprioriteras, vilket kan bidra till att globala frågor och kunskaper inte syns i budget och verksamhetsplanering. Detta kan hända även om enskilda projekt genererar pedagogiska vinster. För att skolor ska kunna arbeta systematiskt bör verksamhetsplaner innehålla både skolans värdegrund rörande internationalisering, men också strategiska mål för arbetet med internationalisering, vilka konkreta kunskapsmål som internationaliseringsarbete ska uppnå samt tillvägagångssätt för detta.

Praktik kan vara av värde även för teoretiska gymnasieprogram

Återkommande beskriver lärare på teoretiska program, framförallt de med samhällsvetenskaplig inriktning, behov av ett internationellt samarbetsprogram som innefattar yrkespraktik på samma sätt som för elever på yrkesinriktade program. Vanligtvis genomför elever på teoretiska program uppsatser och projektarbeten under samarbetet, vilket är en värdefull pedagogisk metodik, men inte detsamma som att göra praktik i en professionell kontext. Denna möjlighet är värd att utforska, då den skulle kunna bidra till att utöka den svenska resursbasen, i linje med Sida:s önskemål.

Internationella samarbeten kan minska fördomar

Flera lärare i mångkulturella gymnasieskolor utan uttalad internationell profil beskriver att de genom att besöka andra länder kan förstå sina svenska elever med bakgrund i dessa länder, och lärarkollegor med utländsk bakgrund, bättre. En del lärare beskriver att de lättare kan bemöta egna fördomar och föråldrade bilder av andra världsdelar, samt lärarkollegors och

elevers fördomar efter ett internationellt samarbete. Elever med utländsk bakgrund beskrivs bättre kunna identifiera sig både med det svenska samhället och med sin egen bakgrund efter ett globalt samarbete, vilket kan bredda den svenska resursbasen. Internationella samarbeten beskrivs som ett kraftfullt redskap för integrationsprocesser i dubbel riktning för lärare och elever. Samtidigt antyder detta att det kan finnas ett vidare behov av arbete med mångkulturellt anpassad pedagogik och likabehandlingsfrågor i vissa gymnasieskolor.

UHR:s programverksamhet ger möjligheter för gymnasieskolor att delta i internationella samarbeten

UHR administrerar program som möjliggör en mängd olika internationaliseringsaktiviteter: samarbetsprojekt eller utvecklingsprojekt med organisationer i andra länder, fortbildning, praktik, studier eller erfarenhetsutbyte/studiebesök utomlands. En del aktiviteter finns för alla utbildningsnivåer, andra för någon eller några. De program som möjliggör samarbete med låg- och medelinkomstländer är till största delen finansierade av biståndsmedel från Sida.

Rapporten har gjorts för att visa vilka effekter ett strategiskt internationaliseringsarbete kan ge, samt analysera och sprida resultat av att delta i internationella program. De program vi fokuserar på är framförallt inriktade på samarbete med låg- och medelinkomstländer. I rapporten ger vi exempel på hur skolor arbetar strategiskt, pedagogiskt och integrerat med globala frågor genom internationalisering.

Övergripande frågor som diskuteras i rapporten är:

- Vilka vinster ser rektorer och lärare med att delta i internationella utbytesprogram inom gymnasieskolan?
- Vilka framgångsfaktorer och utvecklingsbehov för att gymnasieskolor skall nå goda resultat och skolutveckling med hjälp av ett långsiktigt, strategiskt internationaliseringsarbete kan identifieras?

Vad andra svenska rapporter inom området kommit fram till beskriver vi i Bilaga 1.

UHR administrerar program för gymnasieskolor

De program för gymnasieskolor som möjliggör samarbete med låg- och medelinkomstländer är *Atlas*, *Athena* och *Den Globala Skolan*. *Athena* och *Den Globala Skolan* finansieras av Sida.

*Atlas*programmet ska främja lärares och skolledares internationella kontakter samt stödja utvecklingsarbete som syftar till att förverkliga de mål som anges i skolans läroplaner. Två av *Atlas* programdelar följs upp i denna rapport, *Atlas partnerskap* och *Atlas praktik*.

- I *Atlas partnerskap* kan projekt beröra olika aspekter av skolans verksamhet och ska utgå från ett identifierat utvecklingsbehov på skolan. Det är möjligt att ansöka om att få genomföra rena lärarutbyten eller

lärar- och elevutbyten där samarbetet fokuserar på att uppfylla kunskapsplansmålen i olika ämnen.

- *Atlas praktik* ska främja yrkesutbildningens utveckling genom att erbjuda elever på gymnasiet yrkesförberedande program möjlighet att genomföra arbetsplatsförlagd utbildning i andra länder. Praktiken kan äga rum på arbetsplatser i hela världen (utom USA) och är en möjlighet för elever att utvecklas i sitt yrkeskunnande, få kulturell kompetens och språkkunskaper.
- Inom både *Atlas praktik* och *Atlas partnerskap* finns möjlighet att ansöka om planeringsresor för att förbereda kommande praktik eller samarbetsprojekt.

Athena ger gymnasieskolans yrkesprogram och gymnasiesärskolan möjlighet till projektbidrag för att genomföra ömsesidiga utbyten med motsvarande utbildningar i låg- och medelinkomstländer. *Athena* vänder sig till elever, lärare, skolledare och annan pedagogisk personal. Förhoppningen är att elever och personal genom utbytena får möjlighet att stärka sin yrkeskompetens och öka sitt intresse och engagemang för globala frågor. Det finns även möjlighet att ansöka om planeringsresor, för att tillsammans med partnerskolan förbereda ett kommande utbytesprojekt. Programmet ger elever och personal möjlighet att dels utbyta erfarenheter och stärka sin yrkeskompetens, dels öka sin förståelse för utvecklingsfrågor.

Den Globala Skolan arbetar i enlighet med FN:s Global Action Program som betonar skolans roll i förändringsprocesser som har ett globalt hållbart samhälle som mål. Genom regional seminarieverksamhet erbjuder *Den Globala Skolan* pedagoger och skolledare kompetensutveckling i frågor som rör lärande för global hållbar utveckling och interkulturell förståelse. Det finns även möjlighet att delta i *Den globala resan* till låg- och medelinkomstländer för att möta människor från en annan kultur i deras vardag och knyta kontakter för framtiden. Syftet är att de olika aktiviteterna ska leda till skolutveckling genom att stärka skolans möjlighet att utbilda för global hållbar utveckling i ett mångkulturellt samhälle. Pedagogisk personal och skolledare samt beslutsfattare och politiker inom förskola och grundskola och gymnasieskola kan delta.

Universitets- och högskolerådets Sidafinansierade programverksamhet ligger under den av regeringens resultatstrategier som fokuserar på att långsiktigt utveckla den svenska resursbasen. Det betyder att personer som deltagit i olika stipendie- och utbytesprogram i framtiden ska kunna ingå i en rekryteringsbas för svenskt bistånd och internationellt arbete, att de ska kunna representera svenska intressen utomlands och återföra sina erfarenheter till svenska aktörer. Strategin ska bidra till ett ökat genomslag för svenska prioriteringar i det internationella utvecklingsarbetet och till en höjd kompetens i utvecklingsfrågor hos svenska samarbetspartners.

Intervjuer genomfördes med rektorer och lärare på skolor som deltog i pågående internationella projekt

Under 2015 beviljades totalt 69 projekt medel för att delta i antingen *Den globala resan*, *Atlas partnerskap/praktik* eller *Athena planeringsresa/utbyte*. 2015 beviljades 5 skolor deltagande i *Den globala resan* (2014: 6 skolor). 2015 beviljades inom *Atlas praktik* 34 projekt medel (2014: 48 projekt) och inom *Atlas Partnerskap*: 56 projekt (2014: 52 projekt). Inom *Athena* beviljades 12 skolor medel till en planeringsresa och 18 skolor medel till internationellt utbyte. I denna studie genomfördes under 2015 intervjuer på 11 gymnasieskolor, sammanlagt 20 lärare och 14 rektorer intervjuades. Totalt deltog dessa skolor i 16 projekt. 3 projekt var inom *Den globala Skolan*, 5 projekt inom *Atlas Partnerskap*, 3 projekt inom *Atlas praktik* och 5 projekt inom *Athena* planering och utbyte. Skolorna valdes ut slumpmässigt bland gymnasieskolor med minst två pågående projekt inom UHR:s programverksamhet, för att programmets resultat skulle kunna jämföras vid behov. Intervjufrågorna finns i Bilaga 2 i rapporten.

De skolor som deltagit i studien har kommit olika långt i sina projekt. Skolor som nyligen startat sin verksamhet kan inte förväntas ha samma erfarenheter som skolor som nyligen avslutat ett projekt. Resultaten presenteras uppdelade för rektorer, lärare och elever. De resultat som rör elever baseras på lärares och rektorers beskrivningar av elevernas upplevelser och har därför tolkats med försiktighet. Under intervjuerna beskrev lärare och rektorer spontant ofta även tidigare erfarenheter av internationella program längre bak i tiden, som inte redovisas här men som gav utredarna en fördjupad förståelse av skolornas pågående projekt och internationaliseringsarbete. Men bara resultat från pågående, eller nyligen avslutade projekt redovisas i rapporten.

För att ha möjligheten att kunna jämföra intervju svaren användes ett helstrukturerat intervjuformat, där samma frågor ställs på samma sätt till alla som intervjuas. Helstrukturerade intervjuer är lämpliga när frågor ställs systematiskt till en utvald grupp (Kvale 1997). Vissa intervjuer i resultatdelen har redigerats för läsbarhet, utan att deras innebörd ändrats.

Som undersökningsmetod valde vi innehållsanalys, en kvalitativ metod (Graneheim och Lundman 2003). Kvalitativ metod är ett samlingsbegrepp för olika undersökningsmetoder som ofta används när mellanmänniska relationer, upplevelser, erfarenheter och organisatoriska processer ska analyseras. Kvalitativa metoder tillåter inte att statistiskt säkerställda slutsatser om orsakssamband dras, till skillnad från kvantitativa metoder där enkäter och experiment analyseras matematiskt. Arbetet med analysen av intervju svaren genomfördes i Nvivo10, ett digitalt arbetsredskap som underlättar systematisk kvalitativ analys av stora mängder text.

Rektorernas erfarenheter

Här presenteras de vinster som de intervjuade rektorerna uppfattar att deltagande i internationella program ger både skolan som organisation och skolans lärare.

Rektorer ökar delvis sin erfarenhet av internationella miljöer, men i vilken utsträckning de deltar varierar

Hur mycket rektorerna deltar i internationella utbyten varierar. Alla deltar mer eller mindre aktivt när partnerskolan är på besök. Däremot deltar majoriteten inte i besöket utomlands. Några rektorer har emellertid deltagit i *Den globala resan* eller i en planeringsresa inför ett utbyte inom *Athena* eller *Atlas*, tillsammans med ett arbetslag från skolan. När rektor deltar i dessa tre program är det alltid tillsammans med lärare från skolan. De rektorer som deltagit i *Den Globala Resan*, *Athena* eller *Atlas* beskriver att de fått en fördjupad förståelse för globala frågor och ökad motivation att arbeta med internationalisering på skolan. Flera av rektorerna talar också om att de arbetar för att skolan ska finnas med i globala sammanhang för att öka beredskapen inför framtiden:

”Vi vill vara en skola som arbetar med framtidskompetens. En kompetens som handlar om att verka i globala sammanhang och ha en förståelse för att vi lever i en global värld.”

Att delta som rektor i det initiala skedet av ett projektsamarbete med en partnerskola har även ett symboliskt värde. I många samarbetsländer är det vanligare än i Sverige med förväntningar på att skolledning möter skolledning när ett samarbete ska initieras, framförallt för att visa att projektet är förankrat på högsta nivå.

En majoritet av rektorerna känner till flera typer av pedagogiska verktyg för att använda nya globala kunskaper

En majoritet av rektorerna säger att skolorna använder sig av en kombination av pedagogiska och digitala verktyg i den egna undervisningen och för att upprätthålla kontakt med samarbetskolan. Det verkar vara vanligt förekommande att skolor arbetar med både upplevelsebaserat lärande (Kolb

1984) och pedagogik som använder IKT - information, kommunikation och teknik (SOU 2010:28). Upplevelsebaserat lärande beskrivs i intervjuerna som en process där deltagaren konstruerar kunskaper, färdigheter och värderingar genom direkta upplevelser och att lärande genom upplevelser förstärks av reflektion och kritisk analys. IKT handlar om att skapa en IT-stödd utbildningsmiljö som också ibland kallas E-lärande. Med hjälp av till exempel Skype och Facebook kan skolor kommunicera och genomföra övningar med partnerskolan. Rektorn på en skola som har ett *Athena*-samarbete beskriver att kontakt mellan eleverna via Facebook gjorde att de vågade börja kommunicera på engelska:

”Att faktiskt få elever att våga prata engelska, att man kan umgås på det språket även om man kanske ligger i gränslandet mellan F och E när det gäller betyg.”

Förutom internetbaserade verktyg använder skolorna även ämnesövergripande kurser, projekt och olika övningar för att arbeta med sina nya globala erfarenheter och kunskaper. Både rektorer och lärare lyfter att nyvunna erfarenheter från deltagande i internationella program blir mer förståeliga för eleverna när de använder sig av upplevelsebaserat lärande. Några skolor har tagit initiativ till att bjuda in flyktingar att delta i ämnesundervisningen i samhällskunskap som ett försök att tillvarata deras erfarenheter och globala kunskap. Skolorna utvecklar även nya kurser eller nya inslag i kurser, och använder internationalisering för att bidra till måluppfyllelse för kurser och för att nå målen i läroplanen. Flera rektorer säger att nätverkssamverkan med andra skolor, företag eller organisationer i och utanför Sverige kring ett internationellt samarbete är ett verktyg som kan förstärka effekten av samarbetet.

Rektorer etablerar inte internationella kontakter i hög utsträckning

Överlag nämner rektorerna att de önskar långsiktiga kontakter med skolor, företag och organisationer i andra länder för att kunna genomföra skolutbyten och att kunna erbjuda praktikplatser utomlands för yrkeselever. Avsikten är att upprätthålla kontakten även efter att ett projekt är avslutat. Positiva exempel som beskrivs är att genom att delta i *Den globala resan* har rektorer och lärare fått möjlighet att ta kontakt med möjliga samarbetskolor. Vidare beskriver de rektorer som deltagit i planeringsresor inom *Athena* eller *Atlas* att de fått möjligheten att möta och diskutera ett framtida samarbete med en partnerskola. Dock framgår att rektorerna i övrigt inte etablerar internationella kontakter i någon högre utsträckning. Deltagande i större nätverk beskrivs inte, utan bara de som krävs för projektet. Rektorerna är involverade när samarbetsavtal skrivs och deltar ibland i planeringsresor och utbyten, men det är oftast en lärare eller internationell koordinator som tar de nödvändiga, inledande kontakterna och upprätthåller dem. I flera skolor används redan etablerade kontakter för nya projekt, som oftast finansieras

externt. Om skolorna har egna medel avsatta för internationalisering kan de användas för att hålla kontakten under perioder de inte deltar i externt finansierade internationella program.

Rektorer ser vinster med att arbeta med globala frågor, som pedagogiska och ämnesövergripande samarbeten

Överlag ser rektorerna flera vinster med att arbeta med globala frågor och internationalisering för organisationen. Vinsterna beskrivs som att arbetet med globala frågor och internationalisering bidrar till att ge skolan som helhet ett internationellt perspektiv. De ser även vinster för det pedagogiska arbetet och för lärare och elevers personliga utveckling. Att delta i internationella program ger skolor hjälp att se hur olika ämnen kan internationaliseras, något en rektor uttrycker så här:

”Vi har fått en skola idag där man betonar resultat och mål, och programmålen där internationaliseringen ingår kommer lätt i kläm. Det är då bra att få hjälp att se hur olika ämnen kan ta del av det internationella så det inte hamnar utanför som en guldkant utan blir en del av vardagen.”

En majoritet av rektorerna nämner att undervisning som har internationella inslag ger pedagogiska mervärden i form av intressanta lärandemiljöer som motiverar både elever och lärare. Det beskrivs ofta leda till att undervisningen blir mer relevant, då många elever idag redan förhåller sig till internationella miljöer på olika sätt via internet. Att arbeta med globala frågor beskrivs bidra till ämnesutveckling bland annat för att det uppmuntrar till samarbete mellan program i ämnesövergripande projekt, vilket även stärker ett kollegialt lärande. Vissa rektorer beskriver också att internationalisering kan hjälpa till att skapa en känsla av sammanhang för eleverna i deras utbildning, genom att ge dem fördjupad förståelse för, och verklighetsanknytning till, det de läser om i olika kurser.

För att undvika att internationalisering stannar vid att vara något vid sidan om den ordinarie verksamheten nämns kollegial samverkan, ofta över ämnesgränser. Även samverkan med andra skolor med liknande projekt eller skolor med samarbete i samma länder/regioner nämns som ett sätt att undvika det. Erfarenhetsträffar inom *Athena* och *Atlas*, aktiviteter anordnade av *Den Globala Skolan* eller samverkan mellan FN-skolor¹ anges som exempel på bra aktiviteter som kan bidra till att internationalisering inte blir något sidoprojekt utan en integrerad del av verksamheten. Att vara FN-skola innebär att följa ett antal åtaganden från skolans sida, som att arbeta med vissa typer av pedagogisk metodik.

---

1. Certifierade FN-skolor visar stor variation men gemensamt för många är att man arrangerar FN-rollspel, har vänskolor och erbjuder sina elever kurser eller program med global inriktning, alla gymnasieprogram finns representerade bland de svenska skolor som är certifierade FN-skolor. Se www.fn.se/skola/fn-skola/

En allmän uppfattning bland både rektorer och lärare är att ny kunskap sprids också till elever som inte direkt deltagit i ett utbyte eller gjort praktik. Inom utbyten sprids kunskap genom att fler elever bjuds in att delta i aktiviteter före och efter skolbesöket utomlands, och när partnerskolan är på besök. De aktiviteterna får även andra lärare och övrig personal delta i. I klassrummet bidrar erfarenheter från praktik eller språkstudier utomlands också till att internationella perspektiv sprids på skolan.

En annan allmän uppfattning bland rektorerna är att de ser internationella samarbeten som en möjlighet till kompetensutveckling för lärare. Lärarna får ny kunskap och ett ömsesidigt lärande med utländska kollegor som ger nya perspektiv på den egna undervisningen.

Med tanke på skolans uppgift att förbereda eleverna för framtiden ser rektorer att utbyten och praktik utomlands kan öka elevernas anställningsbarhet eller påverka framtida studieval.

Några rektorer talar även om skolans erfarenhet av internationalisering som helhet. Vissa skolor har till exempel gjort egna resor inom ramen för internationaliseringsarbetet och beskriver hur de gått från eget lärande till gemensamt lärande tillsammans med en partnerskola. Från att tidigare genomfört enkelriktade studiebesök till andra länder har de övergått till att ha ömsesidiga utbyten med samarbetsskolor.

Skolor stärker inte sitt deltagande i befintliga internationella nätverk, utan etablerar tillfälliga kontaktnät runt projekt

Det framkommer inte att skolorna går in i, eller stärker sitt deltagande i, redan etablerade internationella nätverk. Däremot bygger skolorna kontaktnät runt sina projekt, kontakter med organisationer, civilsamhället eller företag i partnerlandet eller i Sverige. Detta syns ibland i skolans internationaliseringsplan. En del skolor har upparbetade kontakter sedan många år tillbaka med en viss skola, eller organisation i ett visst land eller länder.

Globala frågor och kunskaper syns i varierande grad i skolornas verksamhetsplaner, men majoriteten har medel för internationalisering avsatta i sin budget

Drygt hälften av skolorna har tagit fram någon form av styrdokument för sitt internationaliseringsarbete. På en del skolor finns en arbetsgrupp som arbetar med de styrdokument, följer upp vad som gjorts och försöker se nya möjligheter.

Några skolor är i början av sitt internationaliseringsarbete och har ännu ingen tydlig struktur eller plan för hur de ska arbeta med internationalisering:

”Vi har inte ännu jobbat så mycket systematiskt med internationalisering utifrån ett ledningsperspektiv. Enskilda lärare har jobbat utifrån sig själva och de styrdokument de har att följa.”

En mindre del av skolorna, de med en internationell profil, har globala frågor mycket mer tydligt integrerat i verksamhetsplanen och i det dagliga arbetet:

”Ja det står att vi ska jobba för att skapa internationella kontakter och utbildningsutbyte med andra länder. Att det ska främjas. Det är en viktig del. I lokala examensmål står mycket om att vi jobbar i ett globalt sammanhang. Det genomsyrar det mesta av våra styrdokument egentligen. Vi ingår i ett större sammanhang så det är viktigt att vi jobbar för att ha de här kontakterna för att leva upp till styrdokumentet.”

Internationaliseringsarbetet kan vara inriktat på olika fokusområden. Det kan omfatta teman som hållbar utveckling, att verka på en global arbetsmarknad eller fokusera på regioner varifrån flertalet nyanlända elever kommer. Flera skolors internationaliseringsplaner tar upp vikten av omvärldskunskap. Att eleverna ska få kunskap om internationellt samarbete, lära sig om globala samband och att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, samhällsutveckling och olika slags samverkan finns i flera fall med i skolors verksamhetsplaner.

Majoriteten av skolorna har medel avsatta för internationalisering i budgeten, men omfattningen varierar. Ibland finns ett ekonomiskt utrymme i andra poster som kan användas för internationalisering om skolan skulle ingå i ett utbyte eller göra egna aktiviteter. Gemensamt för alla skolor som deltagit i studien är att de söker externa medel för de internationella samarbetsprojekt de önskar delta i. Det gäller speciellt samarbetsprojekt som innehåller elevdeltagande, eftersom de projekten är särskilt kostsamma. I några skolors internationaliseringsplaner står det angivet från vilka organisationer de ska söka externa medel. En rektor säger att när resurserna är begränsade och verksamheter ställs mot varandra kan kunskaper om hur internationalisering kan bidra till ämnes- och skolutveckling vara avgörande för i vilken grad skolan väljer att arbeta med internationalisering. Flera rektorer arbetar med att utöka användandet av internationalisering i utvecklingen av skolans verksamhet och konkretisera det i relation till läroplanens mål samt skolans kvalitetsarbete:

”Vi funderar också på hur det ska komma in i kunskapsmålen. Hur kan man se och mäta det? Kan man få ökad kvalitet? Kan man få en bättre måluppfyllelse?”

Både rektorerna och lärarna har uttalat att deltagande i internationella program med tydliga riktlinjer och mål kan hjälpa skolor att hitta en röd tråd i sitt internationaliseringsarbete. Så här beskriver en av lärarna det:

”Det står i utvecklingsplanen att befintliga internationella arenor skall förvaltas och nya skapas, för att möjliggöra internationellt samarbete... Att det står så tydligt i skolans utvecklingsplan att internationalisering

är viktigt har gjort det lätt att få medel till internationellt samarbete. I planen lyfts också fram att de forskningsanknutna projektarbetena som eleverna skall göra skall ha en internationell inriktning.”

Skolor har incitament för personal att delta i internationella utbyten, men avsätter inte alltid tillräckligt med tid i lärarnas tjänster för arbetet

Generellt kan nämnas att både rektorerna och lärarna säger att internationella samarbeten uppmuntras på skolorna, att rektorerna vill ta tillvara på lärarnas intresse och engagemang för internationalisering eftersom det utgör en förutsättning för att kunna genomföra utbyten. Typen av incitament varierar dock, och dess innebörd.

Ett tydligt symboliskt incitament är om internationalisering är prioriterat i skolans styrdokument. Det symboliska värdet blir ännu starkare om även lärare och rektorers roller i internationaliseringsarbete definieras i skolans styrdokument. I ett styrdokument specificeras till exempel att rektor har ”... ansvar för att stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen...”.

Hur aktiva rektorerna är i att själva driva internationaliseringsfrågan på skolan varierar från att initiera projekt till att, vilket är mer vanligt förekommande, mer indirekt stödja lärare som är engagerade och vill starta ett internationellt samarbete:

”Man försöker ju att uppmuntra lärare att skaffa internationella kontakter, för att lära av andra länder och att det ska komma eleverna till del och att man får internationell prägel på skolan.”

På en majoritet av skolorna har lärarna inte tid avsatt för att specifikt arbeta med internationalisering. Det ska göras inom ramen för deras ordinarie tjänst. Endast ett fåtal lärare har fått avsatt tid i tjänsten för att frigöra tid till internationaliseringsarbete. De har ofta ett utökat internationaliseringsansvar på skolan. Att tiden som de flesta lärare kan lägga på internationalisering inom ramen för sin ordinarie tjänst inte räcker till innebär att en del av arbetet sker ideellt och oavlönat på lärarnas fritid. Det är både skolledning och lärare medvetna om. Rektorerna på flera skolor säger att internationella utbyten inte skulle gå att genomföra utan lärarnas personliga engagemang och arbete utanför tjänsten. Lärarna bekräftar den bilden:

”Det kräver en del ideellt arbete för att genomföra samarbetena men man får så mycket tillbaka på det personliga planet att det är värt det.”

En struktur som underlättar deltagandet i internationella projekt är att vikarier sätts in när internationella utbyten genomförs. En lärare beskriver behovet av vikarier:

”Att det sätts in vikarier är mycket viktigt för att orka, att det inte ligger arbetsuppgifter som hopats under bortavaron.”

Detta görs på ett flertal skolor men inte på alla. Ibland tvingas lärarna täcka upp för varandra, trots att det i hög grad beskrivs påverka deras arbetssituation negativt.

På en del skolor finns en internationell koordinator som ska samordna och underlätta internationaliseringsarbetet. Ibland finns det en kommunal samordnare för flera skolor.

Ett incitament som många rektorer beskriver är att lärare får arbeta med frågor de är engagerade i och att många lärare har ett stort intresse för globala frågor. Dessutom ses internationella utbyten som kompetensutbildning för lärare. Ett annat incitament är att skolorna delfinansierar projekt om externa medel beviljas. Att söka extern finansiering är därför ett sätt att få möjlighet att arbeta med internationalisering på skolan.

Sammantaget framträder en incitamentsskala fram: från att som lärare göra allt själv till att skolan har en fungerande struktur som underlättar och stödjer deltagande i internationella utbyten. I skolor med fungerande stödjande struktur bedrivs ofta ett mer aktivt arbete med att inkludera nya lärare i existerande projekt, där de får möjlighet att delta utan att ha huvudansvar. En lärare beskriver hur det internationella arbetet är strukturerat på sin skola:

”Arbetslagsledarna har två timmar i veckan att ägna åt internationella frågor och det finns tid avsatt i schemat för att diskutera ämnesövergripande projekt, hur de internationella kontakterna ska kunna utnyttjas i undervisningen. [---] Ett incitament är att de internationella samarbetena och kontakterna gör det lättare att leva upp till kraven i utvecklingsplanen och kursplanerna, krav på ett integrerat internationellt perspektiv.”

Lärarnas erfarenheter

Här presenteras de vinster som de intervjuade lärarna och rektorerna uppfattar att deltagande i internationella program ger lärarna.

Lärare får ökade erfarenheter av internationella miljöer, men det sker på olika sätt

Flera rektorer upplever att lärare som arbetar med internationalisering växer och får nya perspektiv och lärarna själva beskriver att de får omvärldserfarenhet. Hur den omvärldserfarenheten beskrivs varierar beroende på tidigare utlandserfarenhet. De lärare som inte är så beresta ser deltagande i utbyte som en möjlighet att lära känna ett nytt land lite närmare, medan resvana lärare betonar en fördjupning av relationen till landet. Lärare kan också beskriva att de ges möjlighet att reflektera över tillvaron som lärare och samhällsmedborgare i Sverige och i samarbetslandet:

”När man träffar kollegor, lärare, i främmande länder och delar erfarenheter lär man sig mycket.”

Vidare upplever lärare att de lär sig fungera både professionellt och privat i en annan kontext, och att det är utvecklande att ställas inför problem man inte är van vid. Lärarna beskriver även att de exponeras för partnerlandets kultur, språk, traditioner och värderingar. Några av lärarna har deltagit i *Den globala resan* där de fått en fördjupad kulturförståelse genom att leva hemma hos familjer, laga mat tillsammans, kanske bära vatten eller delta i andra vardagsysslor. Det har gett dem större förståelse för personer som kommer från liknande förhållanden. Denna typ av vardagliga erfarenheter beskriver lärarna som en tillgång för att levandegöra undervisningen och hantera en mångkulturell skola. Lärarnas erfarenheter gör det lättare att möta elever med bakgrund i andra kulturer. På så vis har utbytet en dubbel effekt, den nya kunskapen om partnerlandet ökar kunskapen om det mångkulturella Sverige.

Lärare får ökad kunskap om globala frågor

Drivkraften för många av lärarna är att få ökad kunskap om globala frågor. En lärare beskriver detta så här:

”Nu ville vi utveckla och jobba mer med globala frågor med våra elever, med nya läroplanen och se om det också kunde få oss personal att få mera kunskaper i globala frågor...”

Lärarna upplever att de inte bara får mer kunskap om andra kulturer utan även om andra länders utbildningssystem. De ser skillnader och likheter i pedagogik och vad som tas upp i undervisningen, samt kan jämföra utmaningarna för eleverna. Det breddar deras perspektiv. Både lärarna och rektorerna ser utbyten som kompetensutveckling för lärare.

Lärarna får möjlighet att relatera till globala frågor de enligt läroplanen och examensmålen förväntas lära eleverna, via det samarbete och den dialog som ett internationellt utbyte innebär. Att delta i ett utbyte ger direktupplevd kunskap på ett annat sätt än vad litteratur, media och filmer kan göra. Lärarna säger att innebörden av globala frågor som demokratiska och mänskliga rättigheter, hållbar utveckling, arbetsmarknad, arbetsmiljö och hälsofrågor får en annan dimension när de får möjlighet att diskutera med partnerskolans lärare och elever.

Lärare får kännedom om flera olika verktyg för att använda sina nya globala kunskaper

Med verktyg menas här ett hjälpmedel eller en metod som deltagare får med sig av att delta i UHR:s program. Ett verktyg kan till exempel vara språk, (nya) arbetsmetoder och kommunikationskanaler. Internationella samsamarbetsprojekt kopplas i flera fall till konkreta metoder som IKT och upplevelsebaserat lärande. Inom IKT används digitala verktyg som Skype, e-post, Facebook eller simuleringsteknik. Det upplevelsebaserade lärandet sker i klassrumsdiskussioner där eleverna får arbeta med att försöka förstå vad de upplevt och hur det kan förstås i ett större sammanhang. Ett annat sätt att arbeta med upplevelsebaserat lärande som skolorna använder är rollspel som fokuserar på ett visst ämne eller aktuell fråga. Ett flertal andra hjälpmedel eller metoder beskrivs. Det handlar till exempel om filmvisningar, inbjudna föreläsare (till exempel utländska studenter eller invandrade som berättar om sin bakgrund, sitt hemland och sin kultur).

I en skola använder lärare ett rollspel om "landgrabbing", som visar hur rika länder använder mark i fattiga länder för sin egen matförsörjning. Läraren kopplade det till situationen i Uganda där klassen har ett pågående projektsamarbete inom *Atlas*. Rollspelet blev ett verktyg för att levandegöra ett världsfenomen eleverna läste om just då, och knöt samtidigt an till klassens utbyte med Uganda, där landgrabbing förekommer.

I ett flertal skolor ser lärarna samarbetet med partnerskolan som ett verktyg för att intressera eleverna mer för skolarbetet. Det kan också vara ett sätt att bättre uppfylla kunskapsmål genom att få kunskap om, och nya perspektiv på, hur andra skolor fungerar och arbetar inom ämnesområdet. Ett exempel är ett *Athena*-projekt med en flickskola i Sydafrika där 95 procent av eleverna går ut skolan och huvudsakligen läser vidare för att bli lärare, arbeta med barn eller bli ingenjörer. Även om den sydafrikanska skolan inte har program som barn- och fritidsprogrammet har den svenska skolan samarbete med de elever som i framtiden har för avsikt att arbeta med barn.

Under planeringsresan diskuterade lärarna de olika skolornas behov i den gemensamma planeringen:

”De skulle vilja lära sig mer om barnomsorg så att det blir mer jämlikt i deras samhälle. Och vi skulle vilja lära oss mer om hur man får eleverna mer motiverade till att känna intresse för skolarbete... De kunde få se hur vi jobbar, alltså med förskolor, men vi kunde också se hur deras skolor och skolsystem ser ut.”

Lärare etablerar nya internationella kontakter och tar även tillvara på redan etablerade kontakter

Lärarna beskriver att de har kontakter i de länder de har ett skolsamarbete med. De har oftast kontakt med lärare på partnerskolan eller med personal på praktikplatser som företag, industri eller barnomsorg. I några skolor har samarbete med en viss skola och ett visst land pågått i många år och kontakterna är väl inarbetade, men vanligtvis är kontakterna specifikt etablerade för det aktuella utbytet. Kontakterna kan bli mycket intensiva, både före, under och efter ett utbyte:

”... jag har kontakter som jag pratar med nästan dagligen där, som jag kan ställa frågor till och diskutera med. Jag kan dra paralleller hela tiden för eleverna.”

I vissa fall beskrivs att etablerade kontakter i ett ämne gett möjligheter för lärare i andra ämnen på den egna skolan att etablera nya kontakter i partnerlandet. Med andra ord sprids kontaktnätet inom skolan. I ett fall använde en yrkesskola ett internationellt kontaktföretag som finns etablerat i olika länder för att hitta praktikplatser, vilken en lärare beskriver på följande sätt:

”De verkstäder vi var i kontakt med var små privata företag med bara två-tre personer anställda, men när det gäller industrisidan fick vi se väl etablerade och större industrier, både privata och statliga företag. Vi fick företag som var intresserade av att ta emot svenska elever på APL.”

Några lärare beskriver att de uppskattat att få tillgång till *Den Globala Skolan*, som har ett stort internationellt kontaktnät och kan förmedla kontakter till skolor och organisationer i andra länder.

Lärare får globalt perspektiv på sitt ämnesområde

Lärarna beskriver att det är givande med pedagogiskt ämnesutbyte och att arbeta tillsammans med lärare från andra kulturer. De beskriver att de möter liknande problem trots ländernas många och stora skillnader. Frågor som läraren från partnerskolan ställer väcker nya tankar och gör att de svenska

lärarna börjar reflektera över sin egen undervisning och kopplingen mellan den och den egna kulturen:

”... får andra ögon som tittar på vad jag gör i klassrummet, eller vad det svenska skolsystemet gör, de frågar vi får, 'Varför gör ni så här?' eller 'Hur gör ni här?' det leder till att man funderar på 'Ja, varför gör vi så här egentligen? Vad är egentligen syftet med det?'. Det utvecklar att få ögon utifrån på ens egen verksamhet, det är nästan det som ger mest.”

Lärare beskriver att utbyten ger dem kunskap om skillnader mellan det svenska utbildningssystemet och andra länders utbildningssystem - till exempel när det gäller storleken på klasser och i vilken utsträckning man har ”katederundervisning” respektive praktik i yrkesutbildningar i olika länder. Samarbetet bidrar också till att yrkeslärarna reflekterar över arbetsvillkor och arbetsmiljöfrågor inom de aktuella yrkena i olika länder.

Skillnader i staters resurstilldelning för utbildning verkar ofta synliggöras i internationella skolsamarbeten. Lärare nämner ofta att de imponeras av utländska kollegors förmåga och skicklighet att undervisa, trots små resurser. De reflekterar även kring strukturella frågor, som religionens påverkan på samhället.

Flera lärare poängterar att undervisningen inom ramen för utbytet går ut på att visa för eleverna att det går att göra saker på andra sätt och att eleverna, lärarna och undervisningen i sig kan dra nytta av och lära av det.

I ett utbyte med Kina beskriver läraren att syftet medvetet är att tydliggöra den internationella konkurrenssituation som råder, och att hen ser eleverna som kunskapsimportörer av idéer som på sikt kan effektivisera det svenska näringslivet.

Lärare får fördjupad kunskap inom sitt ämnesområde i varierande grad

En av orsakerna till att lärare deltar i internationella projekt är att de vill få kompetensutveckling, nya kunskaper och erfarenheter de kan använda i undervisningen. Tillgång till aktuell information och insikt i samhällsdebatten i en annan del av världen är viktigt inom samhällskunskap och fördjupade kunskaper om andra religioner och kopplingen till civilsamhället i partnerlandet kan ge nya inslag till undervisningen i religion.

Att utbyta erfarenheter om hur yrkesutbildningar är uppbyggda i olika länder och om hur arbetsmiljön och arbetsmarknaden ser ut inom de aktuella yrkena beskrivs ge en mer nyanserad bild av de yrkesutbildningar som deltagande lärare undervisar på.

Det är vanligt att lärare inbjuds att delta i undervisningen i partnerlandet i någon form, till exempel genom auskultation, att de tillsammans med partnerskolans lärare leder en lektion eller själva håller i en. Dialogen med både elever och lärare från partnerskolan ger nya perspektiv på både pedagogik och ämneskunskaper.

Ibland har partnerskolan ett nära samarbete med ett universitet som gör att skolorna både kan ta del av aktuell forskning inom de ämnen utbytet gäller och att eleverna kan göra sina fördjupningsuppgifter med stöd av universitetet. En sådan anknytning sägs i detta fall även ha varit en bidragande orsak till val av samarbetskola.

Internationella utbyten anses också ge träning i att uttrycka sig i tal och skrift på engelska, eller det språk som talas i partnerlandet, inom det egna ämnesområdet. Engelska är det språk som används i övervägande delen av utbytena, vilket avspeglas i intervjustvaren. Lärarna tränar sig i att använda ämnesspecifika termer, namn på metoder, verktyg eller miljöer på framför allt engelska.

Lärarnas intresse av att arbeta med globala frågor

Några lärare är på sin fritid engagerade i specifika frågor eller i organisationer med global inriktning. För flera av lärarna utgör internationalisering guldkanten på tillvaron i skolan. En lärare beskriver det som att internationaliseringen är "*det där lite extra*" som gör lärarrollen speciell. Steget till att starta ett första utbyte beskrivs ibland som längre för lärare som inte har ett starkt intresse för frågorna sedan tidigare, men ett deltagande kan i gengäld ha större påverkan på dem:

"... jag har utvecklats mycket som person och har fått ett intresse för världen som jag kanske inte hade lika mycket förut. Och det påverkar ju också min undervisning, att jag har mer förståelse för mina elever."

Att se hur eleverna utvecklas av att delta i ett utbyte eller praktik utomlands beskrivs som en motiverande faktor för att arbeta med globala frågor. En annan motiverande faktor som flera lärare beskriver är att eleverna får en vidare världsbild och får reella upplevelser av att möta människor som lever under andra villkor. Den erfarenheten kan påverka hur eleverna agerar i framtiden:

"Det tycker jag är det absolut viktigaste, se utvecklingen hos våra ungdomar och det är de som ska forma våra samhällen sen."

På en skola med flera utbyten inom byggprogrammet berättar lärarna att hälften av dem har valt att läsa en mer avancerad frivillig kurs i engelska efter att de har upptäckt glädjen med att använda engelska i kommunikationen med partnerskolans elever:

"... hälften av våra byggelever läser vidare, de läser engelska sex som inte är en obligatorisk kurs, utan de har då sett vilken glädje de har av engelskan och sen så läser de vidare."

Lärare får förmåga/kompetens att arbeta med globala frågor

Majoriteten av lärarna poängterar att de genom att ha deltagit i utbytet fått egna självupplevda erfarenheter som de kan använda i undervisningen. Dessa exempel från verkligheten kan komplettera eller ersätta kurslitteratur. Lärarna upplever att undervisningen blir mer på "riktigt" och mer relevant, jämfört med när de konstruerar problem eller dilemman till seminarier och övningar:

"... jag tycker att min undervisning har fått en högre kvalitet. Mera på riktigt, mera verkligt, kan jag tycka."

Lärarna beskriver att när undervisningen kopplas till något självupplevt utbildar de med en annan känsla, vilket gör att även eleverna blir mer engagerade. En del lärare menar att de känner större säkerhet när de tar upp globala frågor i undervisningen.

"Och det blir ofta så att de (eleverna) vill lära sig mer om globala frågor och förstå mera och jag tycker att jag kan [---] relatera bättre till litteraturen när jag läser och ska undervisa i de här frågorna, än vad jag kunde förut."

En annan lärare säger:

"Det ger de internationella aspekterna att lyfta in i den dagliga undervisningen, framförallt när det gäller frågor som rör hållbar utveckling. Att möta lärare i andra länder, till exempel i Sydafrika, som undervisar inom hållbar utveckling, har gett väldigt mycket, att förstå hur andra i helt andra kulturer tänker om frågorna, hur lika man är i olika delar av världen."

Ibland beskriver lärare att skolan och specifika utbildningsprogram behöver lära mer om globala frågor. De säger att deras deltagande i internationella program med global inriktning, som *Athena*, *Atlas* eller *Den globala resan* ger ökad kompetens att undervisa om globala frågor, både generellt och i förhållande till den specifika utbildningen.

Lärare använder sin globala kunskap/erfarenhet i klassrummet

En ökad grad av global kunskap beskrivs som att det underlättar när lärare tar fram globalt undervisningsmaterial. Lärare inkluderar ofta erfarenheter från internationella samarbeten i nya eller befintliga kurser med internationell inriktning. Det gäller till exempel kurser som 'etnicitet och kulturmöten', 'global hälsa' och 'människan i industrin'. Kurser med globalt tema ger elever viss förberedelse inför ett utbyte eller utlandspraktik:

”Människan i industrin’, det är ju en samhällskunskapskurs, egentligen, och den passar ju alldeles utmärkt in i den här utlandspraktiken.”

Några av skolorna arbetar tvärvetenskapligt och har tematiska samarbeten över ämnesgränserna. Ett pedagogiskt grepp är att följa den ordinarie kursplanen för ämnet och att integrera globala frågor och kunskap om låginkomstländer i undervisningen:

”Och sen för min undervisning så tycker jag att det har varit oerhört roligt att liksom få följa kursplanen men ändå försöka få in så mycket som möjligt av frågor som har med låginkomstländer att göra; ekonomi, politik och korruption, levnadsförhållanden och hälsa...”

Lärare beskriver även att deras undervisning förändras utifrån erfarenheter de skaffat sig under det internationella utbytet, att deras kunskap och inställning till specifika frågor förändras eller nyanseras. En lärare som undervisar om mänskliga rättigheter inom samhällskunskap beskrev till exempel att hen kunde ge klassen övningar om arrangerade äktenskap på ett annorlunda och mer nyanserat sätt efter att ha talat med flickor och pojkar om detta i Indien.

Ökad kunskap och förståelse för andra kulturer upplevs underlätta bemötande av och dialog med elever från olika kulturer, men även mellan kollegor. Det nämns speciellt av lärare på skolor där majoriteten av eleverna har utländsk bakgrund. Deltagande i internationella utbyten beskrivs utveckla lärarna som pedagoger och även minska eventuella egna fördomar som stör i relation till eleverna. Elever med utländsk bakgrund beskrivs knyta an till undervisningen mer när läraren talar utifrån en egen erfarenhet som är igenkännbar, som bekräftar elevens identitet eller visar förståelse för andra levnadsförhållanden än de svenska.

Lärare berättar hur de får kunskap om, och kan ge fler bilder av, hur skolan fungerar i andra länder jämfört med den svenska till nyanlända elever. Konkret kan detta innebära att läraren förstår att vissa aspekter av det svenska utbildningssystemet måste tydliggöras. I vissa länder är till exempel nationella prov det enda betygsättande verktyget. Lärare kan efter ett internationellt utbyte bättre förstå varför elever från dessa länder blir väldigt nervösa inför att skriva det nationella provet och minska oron genom att förklara syftet med provet i Sverige.

Några lärare beskriver att de tagit fram en metodik för att tidigt under gymnasietiden bygga upp ett intresse hos elever som kan komma att arbeta med globala frågor under utbildningen. Metodiken togs fram efter hemkomst från en planeringsresa inom *Athena*. En del av eleverna kommer att bli aktuella för att delta i ett utbyte, andra inte, men alla får ta del av förberedelsearbetet och möta partnerskolans elever när de kommer för att besöka skolan. Lärarna delar med sig till eleverna av vad de upplevt under planeringsresan och berättar vilka globala frågor eleverna ska arbeta mer systematiskt med i undervisningen under de kommande åren i gymnasiet.

Lärare som arbetar integrerat med internationalisering upplever att det är stimulerande för undervisningen att motivera en kunskapsutveckling under flera år, en kunskapsutveckling som kan vara högskoleförberedande.

Internationella utbyten blir en del i dessa förberedelser genom att elever under handledning får förbereda, genomföra och rapportera resultatet av sina projektarbeten.

Lärare tar fram strukturer/metoder för att använda elevers internationella erfarenheter och produkter

På skolorna finns ett antal olika strukturer och metoder som lärarna använder för att ta tillvara elevernas erfarenheter under, och efter, deltagande i utbyten eller praktik utomlands. Vanligast är strukturer som gör att elever ska få möjlighet att informera andra elever om sina erfarenheter och vad de kommit fram till i de fördjupningsarbeten som baserats på deltagandet i det internationella utbytet. Det kan ske i samarbete med andra ämnen eller genom att elever får delta i kurser med global inriktning. Tredje årets gymnasiearbete är ofta kopplat till utbytet. Det är också vanligt att elevernas fältstudier, som ibland görs i samarbete med partnerskolan, redovisas för årskurs ett och två, för hela skolan eller för alla andra som går samma program. Ibland förväntas eleverna göra en empirisk undersökning under utbytestiden, med ett vetenskapligt förhållningssätt:

”Eftersom eleverna gjort det här som sina examensarbeten får man en naturlig spridning genom att innehåll och metoder diskuteras i olika grupper som en del av examinationen.”

Elever brukar även få berätta om sina erfarenheter för lärarlag eller på lärarkonferenser. En del av lärarna i studien ifrågasätter hur duktiga lärarna och kollegiet är på att utifrån ett pedagogiskt perspektiv fånga upp och ta tillvara det eleverna redovisar. De ser att det finns ett behov av att problematisera mer när det gäller kopplingen till innehåll och måluppfyllelse i kurser och kunskapsmål.

På en skola har de svenska eleverna intervjuat besökande utländska elever och lärare och därefter publicerat en artikel i en svensk tidning. Den tidningen drivs av personer som invandrat till Sverige från det aktuella landet och har fokus på diasporafrågor.

Vid besök engageras ibland elever på skolan med samma eller liknande bakgrund som partnerskolans elever för att fungera som ciceroner och underlätta mötet mellan eleverna och det svenska samhället. De eleverna får i uppgift att hjälpa till med att tolka och att förklara kulturella skillnader.

Lärare nämner betydelsen av förberedelser och tydliga mål för eleverna att fokusera på inför, och under, utbytet. Det gäller både mötet med den nya kulturen och elevernas fördjupningsuppgift eller mindre samarbetsuppgifter som de förväntas förbereda. Att ge eleverna i uppgift att förbereda sig inför utbytet gör att de har något att samarbeta kring och det fungerar motiverande, särskilt för de elever som inte är så studiemotiverade.

Lärare sprider globala kunskaper och metoder utanför ordinarie undervisning

Lärare använder ett antal olika strategier för att sprida globala kunskaper och erfarenheter utanför sin ordinarie undervisning. För att fler än bara den egna klassen eller det egna programmet ska få ta del av och utbyta erfarenheter med eleverna och lärarna från samarbetskolan brukar de ansvariga lärarna på så gott som alla skolor i studien ordna så att de får besöka andra klasser och/eller program. Då brukar utbyteselever och lärare få berätta om sitt land, landets kultur och något om det specifika ämnet, kanske även göra gemensamma övningar. Ett exempel är att besökande lärare från Indien och Peru som deltog i ett gemensamt *Atlas partnerskap* berättade om sina länder för olika klasser och ämnen. Gästlärarna svarade på elevernas frågor och deltog i diskussioner med dem. Några lärare arrangerade en mäsas på sin skola, där alla internationella projekt presenterades för resten av skolan. Andra exempel som beskrivs är att göra en fotobok för att visualisera och dokumentera vad som händer under ett utbyte, både i den egna skolan och i partnerskolan. Det förekommer också att lärare skriver om utbyteserfarenheter på skolans hemsida. Lärare arrangerar även seminarier med inbjudna parter utanför skolan, men vanligare är att bjuda in föreläsare till skolan som tar upp olika globala frågor. Några lärare vid en skola har bjudit in internationella studenter från Kina, Ecuador och Thailand för att berätta om sina länder och hur det kan vara att vara förföljd i sitt land. Det är vanligt förekommande att lärarna sprider global kunskap och erfarenheter kollegialt i samband med ett utbyte eller internationell praktik. På vissa skolor finns det formaliserade rutiner för att väcka intresse för fler att delta och att visa vad internationella samarbeten kan ge, men på andra skolor sker det mer sporadiskt. Detta kan även ske i utvärderande form inom lärarkollegiet och i utbyte med andra skolor för att skapa effektiva utbytesformer, till exempel att identifiera vad som inte har fungerat respektive framgångsfaktorer.

Att vara en FN-skola beskrivs av flera skolor som ett stöd för att organisera skolans arbete med internationalisering och globala frågor. En lärare beskriver FN-skolans rollspelsmetodik så här:

”... fem, sex stycken gymnasieskolor i nordstockholm som jobbar kring ett FN-rollspel med 200 elever som får representera ett land, sedan får de skriva resolutioner som är så realistiska som möjligt, lära sig lobba, ha gott språk, ha diplomatiskt språk och rikta in sig på sitt lands förhållningssätt i olika frågor...”

Lärare utvecklar nya arbetsformer och studiematerial med global inriktning

Lärare tar fram nya studiematerial med global inriktning i form av övningsuppgifter, fallstudier eller yrkeshandbok, som ett sätt att integrera kunskaper från utbyten och internationell praktik i undervisningen. Ett konkret resultat av ett *Athena utbyte* inom fordon och verkstadsindustri är att lärarna

inom ramen för samarbetet tillsammans med eleverna har utvecklats en verktygshandbok på respektive lands språk samt på engelska. Förutom att utgöra en gemensam uppgift inom utbytet togs handboken fram för att underlätta kommunikationen mellan partnerskolorna:

”... vi har jobbat allihop med detta och med att inför resan ta fram en verktygshandbok – en bok med bilder och namn på verktyg inom fordon och industri, svarvar och fräsar som man använder i Bosnien till exempel. Den tryckte vi upp så att bosnierna också kunde ta del av den. Vi skrev på svenska och på engelska och lämnade en tom rad för dem att skriva in namnet på verktygen på sitt språk.”

Utöver att utveckla eget studiematerial är det vanligt att lärarna tar del av material, filmer och böcker från andra delar av världen, som knyter an till aktuella frågor eller områden i undervisningen. På så sätt skapas synergiefekter mellan redan utvecklat studiematerial som andra har skapat och de egna erfarenheterna från internationella utbyten:

”För det tar ett tag att jobba fram ett bra sätt att jobba med det, så att de får med sig allt, vi tittar på, vad vi kan se för filmer... gå ut och intervjua människor från olika kulturer, göra jämförelser, vi börjar se hur vi skulle kunna jobba på ett annat sätt med de här frågorna än vi har gjort förut.”

I flera fall har utbytet med samarbetskolan och arbetsplatsen lett till att lärarna blivit inspirerade att söka efter nya sätt, nya tekniker och material för att arbeta med globala frågor och kunna integrera erfarenheter från utbytena.

En majoritet av lärarna beskriver att de använder internet för att arbeta globalt:

”[vi] använder nätet mycket, det finns mycket, mycket material, massor med organisationer, det finns mycket verktyg för lärare att jobba med globala frågor, både Svenska FN-förbundet, Gapminder, ja det finns hur mycket som helst... Diakonia har ett ganska bra material, och sen jobbar vi med simuleringsövningar som, har ett nätverk som utvecklar simuleringsövningar för att öka förståelsen för olika saker.”

Flera av gymnasieskolorna har startat kurser med globalt tema som justeras efter hand med hjälp av nya erfarenheter från skolans internationella samarbetsprojekt. Lärare kan till exempel integrera erfarenheter från internationell praktik i en kurs som även andra lärare undervisar i. I kursen 'Människan i industrin' integreras erfarenheter från *Atlas praktik*:

”... det är ju inte alltid jag som driver den kursen, utan jag är ju med som mentor för klasserna och ansvarig för Industritekniska programmet, så jag är ju med och styr lite grann i den kursen och frågar då den läraren som just har den kursen, 'Kan du ta in detta?'”

En rektor berättar hur internationella samarbeten integreras i lärarlagsmetodik. I lärarlagen arbetar de med kollektivt lärande inom 'Learning Studies' (Holmqvist 2006). Det innebär att ett lärarlag gemensamt planerar och utvärderar lektioner för att överbrygga svårigheter för eleverna. Learning studies går ut på att systematiskt observera varandras lektioner och göra förändringar när eleverna inte förstår det som tas upp i undervisningen. Till detta har man knutit det internationella samarbetet för att uppmuntra ett kollektivt lärande inom skolan och med partnerskolan.

Att arbeta medvetet med kulturmöten beskrivs av lärare kunna utveckla elevers förmåga att möta andra kulturer:

"Vi jobbar ju med experience, ELD, som vi kallar det, 'Learning description', en variant av det har vi utvecklat, där man just jobbar med att man faktiskt ser andra kompetenser än 'den kompetensen jag visade på matprovet eller på engelskprovet' eller något sånt där [--] Man synliggör, eleverna synliggör för sig själva, kompetenser som de har, det ökar deras självförtroende och deras motivation..."

Rektorernas och lärarnas erfarenheter av hur elever påverkas av att delta i internationella samarbeten

Här presenteras de vinster som de intervjuade rektorerna och lärarna uppfattar att deltagande i internationella program ger elever.

Elever beskrivs få ökad erfarenhet av internationella miljöer genom att uppleva ett annat lands vardag

Lärare och rektorer beskriver samstämmigt att elever får erfarenheter av att vistas i internationella miljöer genom att de deltar i internationellt utbyte eller gör utlandspraktik. Några skolsamarbeten lägger vikt vid att eleverna bor hemma hos varandra för att få en djupare kulturell förståelse. Dessa skolsamarbeten kan betona inte bara att eleverna får uppleva vardagliga likheter och skillnader, utan även kulturella likheter och skillnader som är relevanta för framtida näringsverksamhet. Eleverna får större kunskap om och förståelse för andra kulturer och synsätt i olika frågor av att under en tid exponeras för vardagen i ett annat land ger, beskriver lärarna. En förklaring lärare ger till att elever får fördjupad kulturell kunskap är att eleverna får ut mycket mer av att uppleva en internationell miljö i verkligheten än av att läsa om världen, se den på TV eller film. Eleverna ser även Sverige och sin egen kultur med nya ögon jämfört med förhållandena i andra länder och kan då lättare se Sverige i ett globalt perspektiv, enligt lärarna. Många lärare beskriver också att de vill att deras elever ska få en vidare världsbild och ser utbyten som en möjlighet för dem att få nya erfarenheter. Elever får en mer nyanserad bild av låginkomstländer än de bilder som media presenterar, observerar en del lärare. Elever kan dock även få ett större intresse för film och media från andra delar av världen, vilket beskrivs i något fall. Elever får ibland även syn på fördomar hos sig själva, enligt lärarna. En lärare som deltar i ett *Atlas partnerskap*-projekt beskriver värdet av utbytet för eleverna på följande sätt:

”... för första gången sedan den här skolan startade har de fått ett låginkomstland att jobba med. Jag tycker att det har varit en vinst för skolan [---] Här har man ju fått ett alternativ, ett annat sätt att se på världen, liksom så. För jag tycker vinsten är väl att de har fått en kunskap om Afrika helt enkelt.”

Majoriteten av lärarna beskriver att eleverna mognar och utvecklas personligen genom att våga lämna sin vardag i Sverige. En annan aspekt av personlig utveckling som beskrivs är motivation. Att möta ambitiösa elever från partnerskolan och uppleva hur ambitiöst de förhåller sig till sina studier, trots ibland sämre förutsättningar, beskrivs även kunna ha en motiverande effekt för svenska elever.

Elever beskrivs få delvis olika typer av kunskap om globala frågor beroende på deras gymnasieprogram

Vilken typ av kunskap om globala frågor eleverna får verkar variera beroende på vilket gymnasieprogram de läser, och inriktningen på samarbetet med partnerskolan, som vi förstår lärarnas berättelser. Elever på samhällsvetenskapliga program får ofta direkt kunskap om olika globala frågor som hållbar utveckling, samhällsskick/demokrati och jämställdhet, lärarna beskriver att undervisningens innehåll och utbytet går hand i hand. Ekonomilärarna i studien beskriver att de vill öka sina elevers kunskaper om globala ekonomiska sammanhang och konkurrensförhållanden. En ekonomilärare beskriver upplägget för sina elevers lärande om globalt företagande som drivet både av ämnet och av vad som är möjligt inom samarbetet:

”Vi tittar på vad man då kan göra för någonting ihop där eleverna driver sina företag inom ’Ung företagsamhet’. Där gjorde vi nu så att vi då hade företagsbesök och tittade på ett företag som hade byggt upp hela sin marknadsföring via sociala medier eftersom det är då den billigaste formen, och det som våra elever använder mycket då i de här egna företagen.”

Elever på yrkesprogram får global kunskap om hur deras bransch är utformad och fungerar i andra länder genom att de deltar i utbyten och praktik, beskriver yrkeslärarna. Yrkeslärare kan även beskriva att elever som praktiserat utomlands lättare kan tänka sig att våga ta steget att söka jobb utomlands.

Elever kan oavsett gymnasieprogram tillgodogöra sig globala kunskaper om livsvillkor och utbildningsmöjligheter för unga genom att prata med partnerskolans elever, vilket beskrivs av lärarna. En lärare formulerar svenska elevers dialog med ungdomar från andra länder så här:

”... de får känna på hur det är att träffa människor i ungefär sin egen ålder som sitter i ett annat skolsystem.”

Internationaliseringsarbete beskrivs av flera lärare kunna öka även elevernas globala kunskap om olika globala skeenden som diskuteras i Sverige, som till exempel innebörden av arbetskraftsinvandring och den globala flyktingsituationen.

Elever beskrivs få verktyg för att använda sina nya globala kunskaper

Det går att urskilja vissa verktyg elever får efter att ha deltagit i ett internationellt samarbete, utifrån lärarnas beskrivningar. Verktyg som beskrivs kan vara att elever får ökad interkulturell förståelse samt blir mer vana vid att kommunicera och att fungera i en internationell miljö. Eleverna får träna på att i olika sammanhang presentera sig själva, sitt ämne, projektsamarbetet eller praktiken i partnerlandet, beskriver lärarna. Personlig utveckling och kompetensutveckling kan även sammanfalla, vilket en lärare beskriver på följande sätt:

”Att våga ta plats på det sättet och att lära sig att uttrycka sig så att människor med helt annan bakgrund kan ta det till sig är en väsentlig kompetenshöjning för eleven.”

Eleverna verkar tränas i internationell kommunikation främst på engelska, enligt lärarnas beskrivningar. Här beskriver en lärare elevernas utveckling i ett exempel från *Atlas praktik* i Sydafrika:

”Ja, det är språket som jag kan tycka är den springande punkten. Det är ju engelskan då, vi har valt för våra yrkesprogram... Det är långt hemifrån, men det är också bra för [---] de är ju stolta som tuppar när de kommer tillbaka och har växt med detta, för de får ju klara sig där nere och bli självständiga...”

Att ha vistats i ett låginkomstland, ha språkerfarenhet eller ha gjort utlandspraktik ger verktyg som kan vara en merit när eleverna senare söker arbete, säger flera lärare, baserade på deras uppfattningar om arbetsmarknaden.

Elever beskrivs etablera internationella kontakter

Av lärarnas beskrivningar framkommer att eleverna får nya kontakter vid framförallt två tillfällen. Det ena är när de vistas i samarbetslandet och får nya kontakter och vänner i skolan, värdfamiljen, praktikplatsen eller andra organisationer de kommer i kontakt med. Det andra kontakttillfället är när samarbetskolan kommer på besök i Sverige, då nya kontakter kan knytas eller relationer fördjupas med redan etablerade kontakter. Har eleverna bott i en värdfamilj med en jämnårig elev från värdlandet kan banden bli särskilt starka. Flera skolor beskriver att eleverna får hålla kontakt med varandra mellan besöken, antingen genom att genomföra specifika studieuppgifter, eller mer socialt genom bland annat Facebook. De elever som fått möjlighet att göra praktik utomlands får yrkeserfarenhet och kontakt med ett annat land, vilket kan göra det lättare att våga söka sig till det landet för arbete i framtiden. En lärare beskriver en koppling mellan kontakter och anställning:

”Genom kontakterna får de mycket lättare att våga söka anställning någon annanstans.”

Några av lärarna beskrev att elever med en bakgrund i partnerlandet kunde knyta kontakter där som var direkt relaterade till deras familj och nätverk där, en del av dessa kontakter var sådana som kunde leda till konkreta arbetsmöjligheter för eleverna. I samarbetslandet beskrev lärarna att eleverna sa att de kände sig mer svenska än i Sverige, men de kunde alltså samtidigt också återknyta kontakter med sin bakgrund:

”För dem var det mer en upptäckt att ’Oj, jag skulle faktiskt kunna verka på den internationella arenan med mina kontakter’...”

Elever beskrivs få globalt perspektiv inom sitt ämne

Lärare nämner att elever får andra och nya perspektiv på sitt ämne i och med samarbetet med partnerskolan och av att vistas i ett annat land. För studenter på samhällsvetenskapliga program finns det globala perspektivet ofta redan på ett teoretiskt plan och de får goda möjligheter att genom examensarbeten eller kortare projekt på plats fördjupa det globala perspektivet på samhällsvetenskap genom att tillämpa det. Samtidigt efterlyser flera lärare på samhällsvetenskapliga program ett praktikprogram som skulle innefatta en formell praktikperiod för deras elever på en arbetsplats med relevant inriktning.

Genom att besöka yrkesskolor och arbetsplatser i partnerlandet får yrkeselever en bild av sitt kommande yrke i ett globalt perspektiv, där ämne och förutsättningar för arbetet sammanfaller. Deltagande i *Athena* inom ramen för gymnasiekurser med global inriktning som ”Människan i industrin” möjliggör att elever får en inblick i hur andra länder och företag i andra länder ser på och arbetar med arbetsmiljö, skydd och skyddsutrustning inom sin bransch:

”Verkstäderna ser inte alls ut som våra. Men de fick se att trots att de inte har så fina verktyg som vi har här kan de reparera och göra ett bra jobb.”

Elever beskrivs få fördjupad kunskap inom sitt ämnesområde

I många ämnen anser lärarna att internationalisering ger eleverna en nyanserad syn på ämnet eller yrkesområdet. Det handlar framförallt om en breddning med nya perspektiv satta i ett större sammanhang, ibland kopplat till andra ämnen. Eftersom flera skolor knyter sitt internationella samarbete till tredje årets specialarbete ger det fördjupade kunskaper inom ett område som antingen spänner tematiskt över flera ämnen eller ger en specifik fördjupning inom ett ämne. Även yrkeselever som deltar i *Atlas praktik* får efter

fem veckors praktik språkträning och helt andra yrkeserfarenheter än vad de skulle få hemma enligt lärarna:

”Vi har ju verkstadselever [---] de hamnar på väldigt bra företag. Och de byggkillarna som var med, de fick åka med ett sådant här företag som hjälper till och bygger bostäder ute i kåkstäderna, så de var ju med ute och snickrade och lärde känna befolkningen där nere också.”

Generellt får alla elever träna på att berätta och förklara för partnerskolans elever och lärare vad de studerar under sin utbildning på ett annat språk, vilket ger både möjlighet till reflektion över den egna utbildningen, ämnet och språkträning.

Elever beskrivs öka sitt intresse för att verka i globala sammanhang

Yrkeslärare beskriver att elever blir mer öppna för att arbeta utomlands av att delta i *Atlas praktik* eller *Athena utbyte*. Eleverna bryter en barriär, övervinner rädsla och upplever att det inte är så farligt att ta ett sådant steg i framtiden. Eftersom de flesta yrkeselever är inriktade på att söka jobb direkt efter avslutad yrkesutbildning säger lärarna att andelen elever som börjar tänka på och visar intresse av utlandsarbete ökar efter att de har fått egna internationella erfarenheter. Liknande resultat beskrivs för elever som går teoretiska program där den nya internationella erfarenheten fört med sig ökat intresse för volontärarbete och praktik utomlands eller engagemang för en global fråga. Lärare återrapporterar en kommentar från en elev som deltagit i *Atlas partnerskap*:

”... nu läser jag det här, nu ska jag göra min praktik i Peru, Chile, någonsans, kan du tipsa' [...] och det är just för att de fick prova på det här.”

Elever beskrivs få ökad förmåga/kompetens att verka i globala sammanhang

Det finns en samstämmighet i lärarnas beskrivningar som antyder att elever, genom sitt deltagande i UHR:s program, får ökade förmågor som gör dem mer förberedda att fungera i internationella sammanhang eller arbeta med globala frågor. Elever beskrivs få ökad förmåga att fungera i globala sammanhang, till exempel större vana att kommunicera på ett annat språk inom sitt ämnesområde och generellt, etablera nya kontakter samt tränas i att agera i en ny interkulturell kontext.

Diskussion om identifierade vinster, framgångsfaktorer och utvecklingsbehov

De vinster som beskrivs i denna rapport kan enligt tidigare undersökningar förstås som direkta effekter, till exempel nya färdigheter och fakta, samt indirekta effekter, som ökad förståelse för andra människor (Grudin 2011). Lärarna och rektorerna är samstämmiga i sin uppfattning om att lärare får verktyg att använda i sin undervisning och att de känner till verktyg för att använda sina nya globala kunskaper. Rektorerna uppfattar generellt sett att lärare är intresserade av globala frågor och att det intresset stärks av deltagande i internationaliseringsaktiviteter. Lärarna beskriver att de använder sina nya globala kunskaper i sin egen undervisning och utvecklar tydligt kompetens att undervisa om globala perspektiv och att integrera dem i sin undervisning. Elever beskrivs av lärare och rektorer utvecklas på flera olika sätt, bland annat i termer av kompetens och engagemang för studier och globala frågor, vilket även framkommit i kvantitativa utvärderingar av UHR:s globala program för gymnasieskolan (Benon 2012). Att elevers självförtroende stärks, vilket lärarna beskriver, visar även aktuell svensk kvalitativ forskning (Pérez-Karlsson, Åsa 2014).

Rektorer har en viktig roll för det strategiska i internationaliseringsarbetet

Om rektorer deltar mer aktivt i arbetet kan det öka chansen för rektorer att få ökade erfarenheter av internationella miljöer, etablera fler internationella kontakter, stärka skolans deltagande i internationella nätverk, ge personal bättre incitament, styra och utveckla verksamheten mer utifrån internationalisering och höja projektens status. Utan rektor och skolledningens aktiva deltagande kan strategiska mål för internationalisering utebli. Om en rektor inte deltar i utbyte aktivt vid ett eller flera tillfällen, utan bara skriver på ansökan, finns risken att internationaliseringsarbetet förblir beroende av enskilda eldsjälar. Att rektorer inte själva etablerar internationella kontakter och att skolorna inte stärker sitt deltagande i internationella nätverk i någon större utsträckning kan troligtvis förklaras av att rektorerna inte aktivt deltar i arbetet. De rektorer som själva har deltagit i globala program framstår som mest aktiva och drivande i skolans strategiska internationaliseringsarbete. Även den brist på tillräckliga incitament och praktiska förutsättningar i form av tid och resurser som beskrivs av både lärare och av rektorer kan i vissa fall bero på att rektorer underskattar arbetsmängden utifrån att de inte har egen erfarenhet. Att en rektor deltar i ett internationellt samarbete kan även höja aktivitetens värde genom att det visar på respekt för part-

nerlandets skola och ökar den ömsesidiga motivationen. Frågan är i vilken omfattning det är praktiskt rimligt att rektorer ska delta själva i aktiviteter? *Den Globala Resan* har rektorsdeltagande i själva sin form, medan möjlighet för rektorer att delta i planeringsresor och utbyten finns inom *Atlas* och *Athena*. Det kan vara svårt rent praktiskt för en rektor att avsätta tid för att själv vara med i internationella utbyten. Men rektorer bör åtminstone kunna ta en aktiv roll i etablerandet av de operativa kontakter som krävs för att genomföra aktiviteten, samt framförallt initiera strategiska, långsiktiga kontakter av nätverkskaraktär som kan gagna både samarbetet och skolans internationaliseringsarbete.

Skolor vinner på att arbeta systematiskt och koppla internationalisering tydligt till kunskapsmål

Om skolor inte arbetar systematiskt med internationalisering kan kopplingen till kunskapsmål bli otydligare och internationalisering nedprioriterat, vilket kan bidra till att globala frågor och kunskaper inte syns i budget och verksamhetsplanering. Merparten av skolornas internationaliseringsarbete utförs av eldsjälar, många gånger utan en stödjande struktur och styrning för hur de nya kunskaper som genereras av projekten ska integreras i organisationen och elevernas utbildning. För att internationalisering ska bidra till utveckling på skolan säger både lärare och rektorer att det är viktigt att det inte bara är enstaka personer som driver frågorna. En aspekt som både lärare och rektorer betonar är att fler än de närmast ansvariga lärarna bör delta i planering och genomförande av utbyten och praktik. Många fler än eleverna och läraren i den direkta utbytesklassen kan delta i olika aktiviteter i genomförande och i mottagandet av partnerskolan så att utbytet får större genomslag/effekt på skolan. Överlag visar rektorer dock en god översiktlig kunskap om pedagogiska verktyg för att använda globala kunskaper i skolans arbete. Rektorer ser även överlag vinster för skolan i att arbeta med globala frågor. I vilken grad globala frågor och kunskaper syns i budget och verksamhetsplanering, strukturer och rutiner varierar dock avsevärt, från mycket till i liten grad. Det kan delvis förklaras med att vissa skolor precis inlett sitt internationaliseringsarbete, men även på att rektorer måste prioritera bland insatser som kan uppfylla gymnasieskolans kunskapsmål. Lärare och rektorer är överens om att internationaliseringsarbetet bidrar till uppfyllandet av flera läroplansmål men att det inte är tydligt hur det bidrar till kunskapsmålen för vissa specifika ämnen. Blir kunskapsmål inte tydliggjorda riskerar internationaliseringsarbete att bli nedprioriterat och vinsterna färre. En tidigare genomlysning av gymnasieskolans läroplaner, examensmål, kursplaner och ämnesplaner visar att dessa är viktiga för att förstå gymnasieskolans internationaliseringsuppdrag (Sandahl 2013).

En internationell koordinator kan bidra till att utveckla internationaliseringsarbete

Lärare nämner att en internationell koordinator underlättar deltagande i internationella projekt. De koordinatörer som beskrivs kan antingen vara lärare med tid avsatta i sin tjänst, eller jobba övergripande med flera skolor i samverkan med kommuner. Intervjuerna antyder att eldsjälar initialt kan uppfatta en förlust av kontroll när en koordinator tillsätts, att arbetet plötsligt sker ovanför deras huvuden och information inte når dem på samma sätt. Samtidigt ökar en internationell koordinator möjligheten att rektorer får underlag för att ta strategiska beslut om hur internationaliseringsarbete ska utvecklas vid skolan. Resultaten tyder alltså på att det finns ett behov på vissa skolor av att utveckla organisationen av arbetet med internationalisering med hjälp av en koordinator. En internationell koordinator som arbetar med en eller flera skolor kan ta internationella kontakter, bistå i ansökningsprocessen, söka medel, hjälpa till med att rapportera projekt och sprida kunskap och att förankra internationalisering långsiktigt i hela skolan.

Att personal arbetar oavlönat riskerar att påverka kvaliteten och spridningen av projektresultat

Skolorna har förvisso incitament för personal att delta i internationella utbyten, men variationen är avsevärd, från en uppmuntrande attityd till riktade medel och avsatt arbetstid. En del rektorer antyder att lärarengagemang i internationellt utbyte kan vara ett informellt argument för att lärare får högre lön, men om det inte finns stadgat som formellt lönekriterie blir det ett alltför otydligt incitament. Bara lärare med ett särskilt engagemang kan tänkas arbeta oavlönat på sin fritid med internationella projekt, och det är sannolikt att det ger lärarna mindre utrymme att sprida resultaten av avslutade projekt. Det är inte heller nog att avsätta arbetstid om inte skolorna täcker upp med extra resurser till vikarier så att inte arbetet samlas på hög för läraren, och leder till överbelastning när projektet är slut.

Oerfarna skolor kan ha en annan nytta, och behov av, UHR:s internationella program än erfarna

Mest integrerat är internationalisering i skolor som har internationalisering som profil. Där kan finnas en mycket välfungerande struktur, med personal på heltid som arbetar bara med att skriva ansökningar för att samla in resurser från en bredd av aktörer till aktiviteter som är en del av skolans profil. I vissa fall beskriver rektorer på sådana skolor att de egentligen inte behöver UHR, UHR:s kompetens eller projektformerna, bara finansieringen. De vinster som oerfarna skolor beskriver verkar vara mer omvälvande för skolans självbild. Oerfarna skolor uttrycker även ett större behov av den struktur

UHR: s program erbjuder än erfarna skolor, från ansökan till genomförande. En ansökan från en erfaren skola kommer i sig inte bara innehållsmässigt, utan även formmässigt, att vara lättare att bedöma och administrera, vilket ger dem en fördel. En oerfaren skola kan på pappret föreslå ett mindre väldefinierat projekt, samtidigt som det kan komma elever till godo som annars inte skulle ha fått ta del av några internationaliseringsaktiviteter alls. Mångkulturella skolor i studieovana regioner, yrkesgymnasium och skolor där många elever kommer från studieovana hem uttrycker i intervjuerna ett större behov av internationaliseringsaktiviteter för elever.

Lärare med mindre erfarenhet beskriver delvis andra resultat än lärare som deltagit i många utbyten

De intervjuade lärarna och rektorerna beskriver samstämmigt att lärarna får ut mycket av sitt deltagande i internaliseringsaktiviteter, oavsett vilken kunskapsnivå de befinner sig på initialt. Men framförallt oerfarna lärare beskriver den största nyttan av att få möjlighet att möta en annan kultur på nära håll. Lärare med tidigare internationell erfarenhet betonar istället värdet av att fördjupa relationerna till ett land och hålla sig informerad om utvecklingen i landet. Om projekt blandade erfarna och oerfarna lärare skulle projekten kunna få större spridning inom kollegiet och skolan som helhet. Om skolor på så vis utökar sin kompetensbas blir arbetet med internationalisering mindre sårbart för risken att en erfaren lärare inte orkar driva projekt själv, slutar, och arbetet upphör, vilket förekommer.

Beroende på ämne varierar lärarnas kompetensutveckling

Många av de lärare som intervjuats betonar att kunskapen de har skaffat sig om pedagogiska metoder i olika länder har integrerats i ordinarie undervisning, både i deras egna kurser och program och i andra kurser och program på skolorna. För lärare i samhällskunskap förefaller ökad kunskap om globala frågor vara nästan samma sak som ökad kunskap om deras ämne, i vilket erfarenheten av internationaliseringsaktiviteten kan integreras helt. För andra lärarkategorier handlar det mera om pedagogisk fördjupning än en fördjupning i ämnet, vilket beskrivs bero på att samarbetsskolornas resurser stundtals är så begränsade att det kan vara svårt att få fördjupad ämneskunskap. Däremot kan de svenska lärarna få ett globalt perspektiv på sitt ämne i termer av kontextens betydelse.

Beskrivningen av elevernas upplevelser är samstämmig mellan lärare och rektorer, men varierar med program

Att under en tid exponeras för vardagen i ett annat land beskrivs både av rektorer och lärare ge eleverna större kunskap om och förståelse för andra kulturer och synsätt i olika frågor. Majoriteten av lärarna, men även rektorer, beskriver att elevernas personliga utveckling påverkas på olika sätt, som att elever får utvidgade referensramar, minskade fördomar, ökat självförtroende och ökad studiemotivation. Det går att urskilja vissa verktyg och kompetenser som eleverna får efter att ha deltagit i ett internationellt samarbete genom att interagera i en ny miljö. Det handlar om ökad interkulturell förståelse, en större vana vid att kommunicera och fungera i en internationell miljö och våga ta nya kontakter av personlig eller yrkesrelaterad art. Det är kompetenser som kan vara till nytta för framtida studier eller ett arbetsliv med internationell anknytning, och är förmågor som enligt svenska arbetsgivare värderas högt (Johnsson 2010). Beroende på vilket gymnasieprogram eleverna läser och inriktningen på samarbetet med partnerskolan får eleverna förutom globala perspektiv på sitt ämne andra synsätt på hållbar utveckling, jämställdhet, ekonomisk utveckling, utbildning och arbetsmarknad. Gymnasieskolans kursplaner innehåller många kurser med globala inslag men med en egen internationell erfarenhet blir detta innehåll mer verkligt och förstås på ett annat sätt av eleverna när de får komma nära en annan kultur och jämföra den med sin egen verklighet. Lärare på teoretiska gymnasieprogram uttrycker återkommande att det borde finnas internationella utbyten som innefattade yrkespraktik även för deras elever. Att elever på så vis skulle kunna få praktisk yrkeserfarenhet av att arbeta internationellt, vilket ytterligare ökar sannolikheten att utöka den svenska resursbasen, är ett möjligt utvecklingsområde. Frågan är viktig även eftersom en tidigare studie fann att en svensk examen med delar av utbildningen genomförd utomlands, i form av studier eller praktik, är mest attraktiv för svenska arbetsgivare (Johnsson 2010).

Fördomar på en mängd plan kan minska, och elevers identitetsprocesser påverkas positivt

Lärare beskriver att de genom att besöka andra länder förstår sina svenska elever med bakgrund i dessa länder bättre. I dessa fall blir en effekt av att läraren reser utomlands paradoxalt nog att läraren förstår den klass läraren har i Sverige bättre. På skolor med en övervägande mångkulturell elevpopulation utan internationell profil beskrivs detta som viktigt för kontakt mellan lärare och elever. En del lärare beskriver att de har lättare att bemöta egna fördomar och även kollegors fördomar efter ett projektutbyte, samt även att bemöta lärarkollegor med utländsk bakgrund. Några lärare beskriver att deras egna föråldrade bilder av andra världsdelar uppdaterats. Flera

lärare beskriver också att de kan bemöta fördomar hos elever i den svenska skolan bättre. Elever med utländsk bakgrund beskrivs kunna upptäcka både sin "svenskhet", samt värdet av sin bakgrund, under ett utbyte. Att skolors arbete med att motverka främlingsfientlighet påverkas positivt av utbyten visar även en tidigare utvärdering av Universitets- och högskolerådets globala samarbetsprogram på gymnasienivå, med fokus på att elevernas förståelse för andra ökar (Benon 2012). Sammantaget utgör därför globala samarbeten ett kraftfullt redskap för integrationsprocesser i dubbel riktning för lärare och elever. Samtidigt antyder detta att det kan finnas behov av arbete med mångkulturell pedagogik och likabehandlingsfrågor inom vissa gymnasieskolor, som behöver adresseras även utanför ramen för program för globalt samarbete.

Referenser

Benon, Lars (2012) *Vad blir det av eleverna? En uppföljning av gymnasieskolors samarbetsprojekt med länder i Afrika, Asien och Latinamerika*. Stockholm: Internationella Programkontoret.

Graneheim, Ulla, H och Lundman, Berit (2003) 'Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness.'. *Nurse education today* 24 (2): 105-112.

Grudin, Maria (2011) *En litteraturöversikt över internationaliseringens effekter på kvaliteten inom utbildningsområdet*. Stockholm: Internationella Programkontoret.

Holmqvist, Mona (2006) *Lärande i skolan. Learning study som skolutvecklingsmodell*. Lund: Studentlitteratur.

Johnsson, Fredrik (2010) *Arbetsgivares syn på utlandserfarenhet*. Rapport Nr 27. Stockholm: Internationella programkontoret

Kolb, D. A (1984) *Experiential Learning*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Pérez-Karlsson, Åsa (2014) *Meeting the other and oneself – experience and learning in international, upper secondary sojourns*. Avhandling, Umeå Universitet, Umeå.

Sandahl, Peder (2013) *Internationalisering i skolans styrdokument*. Stockholm: Universitets- och Högskolerådet.

SOU 2010:28 (2010) *Vändpunkt Sverige - Ett ökat intresse för matematik, naturvetenskap, teknik och IKT*.

Bilaga 1: Vad andra svenska rapporter har kommit fram till

Frågan om vad internationalisering faktiskt innebär och varför skolan ska arbeta med det är fokus för en problematiserande och systematisk genomgång av förskolans, grundskolans och gymnasieskolans internationaliseringsuppdrag i olika styrdokument (Sandahl 2013). Läroplaner, examensmål, kursplaner och ämnesplaner har genomlysts. Författaren relaterar essensen i de olika uppdragen till Universitets- och högskolerådets internationella program, för att tydliggöra hur dessa kan stödja skolornas arbete med internationalisering. Två tydliga kluster av önskade resultat framträder i rapporten. Det ena handlar om hållbar utveckling och det andra om demokrati och mänskliga rättigheter.

Tidigare utvärderingar av Universitets- och högskolerådets globala samarbetsprogram på gymnasienivå med fokus på effekter för de deltagande eleverna visar att hälften av de som deltagit anser att deras val av studier, deras engagemang eller val av yrke har påverkats av deltagandet i programmen (Benon 2012). Deltagandet ökade elevernas kompetens och deras engagemang för både gymnasiestudierna och utvecklingsfrågor stärktes i hög grad. En annan effekt var att även skolornas arbete med att motverka främlingsfientlighet påverkades positivt genom elevernas ökade förståelse för andra människor. Programmen svarade med andra ord mot båda de kluster som identifierats i Sandahls genomgång av skolans styrdokument (2013).

Effekter av internationalisering på utbildningskvaliteten inom hela utbildningsområdet kartlades i en litteraturgenomgång (Grudin 2011). Resultat kategoriseras antingen som direkta effekter, till exempel kunskap i form av nya färdigheter och fakta, eller som att de har en mer indirekt påverkan, som till exempel ökad förståelse för andra människor och kulturer. I Grudins rapport påtalas ett antal förutsättningar som kan underlätta för att internationaliseringsaktiviteter ska bidra positivt till utbildningskvaliteten. En sak som lyfts fram är att det finns väldigt få negativa effekter av internationalisering nämnda i den genomgångna litteraturen.

Pérez-Karlsson (2014) har studerat elever som har deltagit i ett internationellt sammanhang. Hennes fokus är på pedagogiska och interkulturella dimensioner och de elever hon har intervjuat upplevde omvälvande förändringar och en stor grad av lärande. När de lämnade förtroendet och bekvämligheten i hemmiljön och deltog som relativt okunnig i vardagliga aktiviteter i en internationell och interkulturell miljö upplevde de ofta begränsningar, som både berodde på språkliga begreppsmässiga gränser. Att lösa svårigheter och att skapa förståelse och mening är källor till lärande och blir en bildningsresa för framtiden. Pérez-Karlsson skriver att i elevernas engagemang och intresse för andra och beredvillighet till att överväga andra

perspektiv och ändra sin egen uppfattning finns det uppenbar potential för ytterligare utveckling av en interkulturell och kosmopolitisk attityd. En viktig slutsats är att även kortare vistelser kan leda till ett betydande lärande av varaktig karaktär. Dock är urvalet litet och består av högt motiverade elever som själva arrangerat sina resor, varför resultaten bör tolkas försiktigt.

Effekter på anställningsbarheten för personer som studerat och/eller gjort praktik utomlands studerades i en studie som fokuserade på svenska arbetsgivare (Jonsson 2010). I studien tillfrågades ett stort antal arbetsgivare om vilka erfarenheter som de söker efter när de rekryterar samt hur internationella kunskaper, erfarenheter och egenskaper värderas av dem vid ett hypotetiskt anställningstillfälle. Studien visar att när arbetsgivarnas syn på vilka egenskaper som de efterfrågar ställts i relation till vilka egenskaper som de tror att studenter som varit utomlands utvecklar tydliggörs flera samband. Till exempel framstår god kommunikativ förmåga, anpassningsbarhet, social kompetens och initiativförmåga som efterfrågade av arbetsgivare och att det är förmågor som de tror att studenter utvecklar under den tid de studerat eller gjort praktik utomlands. Arbetsgivare som statliga myndigheter och större företag uttrycker ett större intresse för utlandserfarna medarbetare än vad mindre arbetsgivare gör, sannolikt på grund av att de i högre grad än mindre företag verkar internationellt. En svensk examen med delar av utbildningen genomförd utomlands, i form av studier eller praktik, är mest attraktivt hos arbetsgivarna. Den övergripande slutsatsen i studien är att studenter ökar sin anställningsbarhet genom internationell praktik. För den som är intresserad finns även andra läsvärda rapporter om effekterna av internationalisering inom utbildningsområdet.

Referenser

- Benon, Lars (2012) *Vad blir det av eleverna? En uppföljning av gymnasieskolans samarbetsprojekt med länder i Afrika, Asien och Latinamerika*. Stockholm: Internationella Programkontoret.
- Johnsson, Fredrik (2010) *Arbetsgivares syn på utlandserfarenhet*. Rapport Nr 27. Stockholm: Internationella programkontoret.
- Grudin, Maria (2011) *En litteraturöversikt över internationaliseringens effekter på kvaliteten inom utbildningsområdet*. Stockholm: Internationella Programkontoret.
- Pérez-Karlsson, Åsa (2014) *Meeting the other and oneself – experience and learning in international, upper secondary sojourns*. Avhandling, Umeå Universitet, Umeå.
- Sandahl, Peder (2013) *Internationalisering i skolans styrdokument*. Stockholm: Universitets- och Högskolerådet.

Bilaga 2: Intervjuguide

Intervjufrågor

Till rektorer/strategisk personal:

1. Hur arbetar ni med internationalisering idag?
2. Vilka internationella kontakter har ni?
3. Hur använder ni era internationella kontakter?
4. Vilka incitament (uppmuntran) finns för personalen att delta i internationella projekt?
5. Hur syns internationella frågor i budget, verksamhetsplanering eller andra styrdokument? Har ni en internationaliseringsstrategi?
6. Vilka behov har din organisation av program för internationalisering? På kort och lång sikt?
7. På vilket sätt möter de program ni deltar i behoven?
8. Vilka fördelar/nackdelar finns det för er att delta i flera program/projekt samtidigt?
9. Vad saknar ni hos UHR:s program?
10. Vilka vinster ser du med att delta i [program] för skolan?
11. Hur drar ni nytta av era internationella kontakter/samarbeten för att utveckla skolan?
12. Påverkar det kvaliteten på undervisningen? Hur i så fall?

Till lärare:

1. Hur arbetar du med internationalisering idag?
2. Vilka internationella kontakter har du och hur använder du dem i undervisningen?
3. Vilka incitament finns för dig att delta i internationella projekt? (stöd från ledning?)
4. Vilka behov har du och dina elever/studenter av program för internationalisering? På kort och lång sikt?
5. På vilket sätt möter det program du deltar i behoven?
6. Vad saknar du hos UHR:s program?
7. Vad ser du som de främsta fördelarna med att delta i [programmet] för dig, din undervisning och dina elever/studenter?
8. Hur använder du erfarenheterna från deltagandet i [program] för din undervisning/skolans internationalisering? Spridning till fler?
9. Hur påverkar det undervisningens kvalitet?
10. Vilka vinster ser du för skolan med att delta i [program]?

Utbildning, utbyte och utveckling – för alla som vill vidare

Universitets- och högskolerådet, UHR, är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Vi finns i Stockholm och i Visby.

Vår verksamhetsidé är att möta individers, utbildningssektorns samt myndigheters och organisationers behov av:

- stöd i samband med val av utbildning eller inträde på arbetsmarknaden.
- utveckling genom internationellt samarbete.

